

LOVÁSZ IRÉN A GYÓGYÍTÓ HANGOKRÓL ÉS AZ ELRENDELT IDŐRŐL

A teljesség dalai

Négy lemez, amely felvillantja az emberi lét teljességét: az Égi hang, a Belső hang, a Női hang című lemezek után megjelent a sorozat záró darabja, a Gyógyító hang. A hanganyag Lovász Irén Kossuth-díjas népdalénekes, a néprajztudományok kandidátusa munkája, akivel a népdalok elementáris hatásáról és a kimondott szó teremtő erejéről beszélgettünk.

SZÖVEG SZEI ANNA
FOTÓ CSEKE CSILLA

– 2006-ben jelent meg az első és 2023-ban a sorozat utolsó darabja: ennyi idő szükségeltetett ahhoz, hogy kikristályosodjon a sorozat anyaga?

– Ez a négy lemez szintézise annak, miként gondolkodom a népdal szerepéről. Szinte két évtized telt el az első album megjelenésétől a legutolsóig: óhatatlan, hogy ez idő alatt én magam is változzak, mégis úgy érzem, önazonos a sorozat minden egyes darabja, egyetlen hangot sem változtatnék. Néprajzkutatóként, a vallás- és zeneantropológia egyetemi oktatójaként, sőt, már diákként is foglalkoztatott: miért énekel az ember? Mi a szerepe a népdalnak a hagyományos kultúrában? Még szegedi egyetemistaként kezdtem népdalgyűjtő utakra járni, ám sosem a hagyományanyag kvantitatív megközelítése, hanem a népzene antropológiai lényege izgatott. Az ezredforduló első éveiben döbbsentem rá, hogy nekem dolgom van az énekhanggal, és nem csak előadóművészként. 1996-ban kaptam meg a Világfa című lemezem német kiadására a német kritikusok nagydíját, számtalan visszajelzés érkezett a lemezzel kapcsolatban Németországból, például arról, hogy bár nem értik a szöveget, mégis, e dallamok pozitív hatással bírnak sokak életére, nagy életfordulókon, születés idején és temetéskor is használják őket. Rá kellett döbbsennem, hogy mind-

ez a magyar népdal elementáris hatása, illetve hogy a lélek legmélyén is képes hatni az őszinte, tiszta emberi hang. Ami nem kizárólag az én hangom érdeme, hanem a népdalokban rejlő, évszázadok óta használt őserő.

– Saját élettapasztalata is közrejátszott e felismerésben?

– Sokszor átéltem, áldás, hogy énekelhetek. A nagy életfordulók idején óriási segítségemre volt a népdal. Beleszülettem a hagyományba, így nőtem fel, édesanyámtól kaptam a hangomat. Az a felismerés azonban, hogy feladatom van a segítő szereppel, egy álomképben jelent meg: mandalát álmodtam, a teljességet szimbolizáló kör alakban a kereszttel

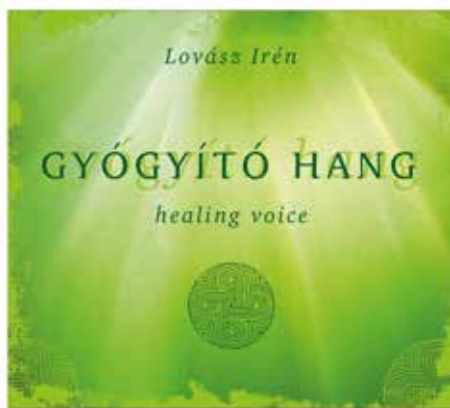
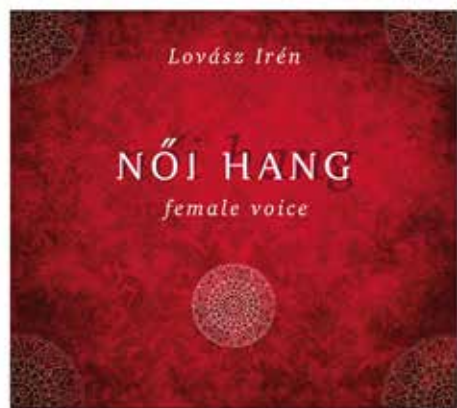
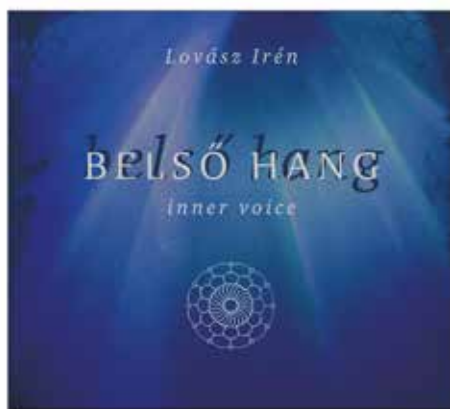
négy részre osztott világképet láttam, és benne a négy korongot. Ma már tudom, hogy jungi értelmezésben a tudattalan üzent a jövőmre vonatkozóan, hogy nekem a szakralitással, a belső hanggal, a nőiséggel és a gyógyítással van dolgom: e témák pedig a négy tematikus lemezben artikulálódtak.

– Mindegyik lemez egy-egy jó körülírható gondolat köré szövídik: hogyan formálódtak a témák?

– 2006-ban jelent meg az Égi hang, aminek az anyaga már készülődött: akkoriban a szakrális néphagyománynal foglalkoztam, 1995-ben szakrális kommunikációból írtam a diszsertációm. Közben érlelődött bennem a Belső hang szerkezete is, a négy őselem, a föld, a víz, a tűz és a levegő bennünk élő archetipusait a személyiségfejlődés útjaként képzeltem el. A föld, a barlang a születés előtti helyünk, a víz, mint a magzatvíz, a legegységesebb tisztító közeg, a tűz a szuverén egyéniség magára találása, a levegő pedig a transzcendencia felé nyitás, a legéteribb elem.

– A Női hang című album váratott magára a legtovább. Mi volt ennek az oka?

– Érdekes dolog ez, mert látszólag ez a legkönnyebb téma egy olyan nő számára, mint én, aki három gyermeket hozott a világra. Ám éppen ebben rejtett a nehézsége, hiszen annyi tapasztalatom, tudásom van a nőiségről, az anyaságról. Kihívás volt, hogy a leglényegesebb mondanivalót fogalmazzam meg úgy,

hogy ne legyen konvencionális, ne legyen felszínes és túlonult egyértelmű. Megvilágosító élethelyzetekre volt szükségem ahhoz, hogy ráébredjek, milyen legyen az általam megszólaltatott női hang. Édesanyám betegsége miatt hosszabb időt töltöttünk együtt a hévízi kórházban, reggelenként kikérdeztem, milyen dalok jutottak eszébe éjjel a saját lányságáról, asszonyorsáról. Egy teliholdas éjszakán döbbsentem rá: ha azt szeretném, hogy hitese legyen a lemez, az ő anyák hangját kell megidézmem. Édesanyámtól kaptam az énekhangomat, az övének élő folytatása az enyém, ezt a folytonosságot kell tehát megörökítenem. A Mamámé című dalfűzérben édesanyám is énekel, hatalmas ajándék, hogy az ő hangja is ott van a korongon. Hosszú időbe telt mindez, de kívártam, hiszen mindennek rendelt ideje van: az Isten soha nem siet, és soha nem késik, minden akkor és úgy történik, ahogyan annak lennie kell. A Női hangban az örökkévaló, a múlt időben sem változó női entitást, a női teremtőerőt szerettem volna megénekelni.

– **Gyógyító hang címmel idén tavasszal jelent meg záró darabja a sorozatnak. Hogyan gyógyítottak az archaikus világban ezek a dalok, és hogyan hatnak ma? Hogyan lépnek működésbe az emberben, és hallgatni jobb vagy énekelni?**

– A magyar néphagyományban évezredek óta benne rejlik a gyógyító erő, ant-

ropológusként ezt akartam megmutatni. Ez a gyógyító erő egyéni és közösségi szinten is működik. Énekléskor az ember a saját testét használja hangszerként, maga a hang egy rezgés, ami oldja a lélek és a test feszültségeit, a blokkokat, és mindez kihathat a testi egészségre is. Jó példa erre, hogy a Belső hang című albumot anorexia nervosában szenvedő kamaszlányok gyógyítására is használja a Semmelweis Egyetem I. Gyerekklinikáján Pászthy Bea pszichiáter.

– **És a szövegek?**

– A kimondott szónak súlya van a néphagyományban, teremtő, áldó, gyógyító ereje van, de átkozni is képes – ezt eleink pontosan tudták. A magyar archaikus népi imádságok, gyógyító szövegek, ráolvasások, a bájolók, köszöntők, áldások mind a szó mágikus erejébe vetett hitben fogantak, e tekintetben is rendkívül gazdag a magyar néphagyomány. Amikor Zoboralján a falusi ember kimondta, hogy „feje, foga, gyomra sose fájjon. Tyúkjaidból, lúdjaidból soha ne fogyjon, Az Úristen éltesse, ne haragudjon!”, abban a hitben tette, hogy valóssággá válik. Néhány évvel ezelőtt Gyimesben igyekeztem felkutatni a még ma is élő gyógyítókat, akiknek a szemmel verés, az „igizet” elleni bájolói vagy kígyómarás gyógyítására szolgáló veretes szövegei felkerültek a lemezre. Félreértés ne essék, nem azért, mert azt gondolom, hogy

a mai embernek a kígyómarást így kell gyógyítania: e szövegekkel hidat szerettem volna építeni a régiek tudása és a jövő között. Ezért is kerültek fel az albumra a szülőföldet, az otthont megidéző népdalok, hiszen ha az embernek nincs kötődése az anyaföldhöz, csak kóvályog a globális káoszban. Az Édesanyám háza felé kezdetű dalnak már az alap gondolata is gyógyító erejű!

– **A sorozat egyfelől univerzális, hiszen az emberi lét teljességét énekl meg, másfelől mint művészeti alkotás egyedi, hiszen Lovász Irén belső világából született. Voltak-e fenntartásai azzal kapcsolatban, mennyire nyílnak meg a külvilág felé?**

– Valóban típródtam azon, hogy mennyire szabad őszintének lennem. József Attilával egy napon születtem, azt hiszem, az ő költészete volt segítségemre, amikor végre átfordult bennem ez a vívódás, és rádöbbsentem, valójában a művészet lényege, hogy megmutassa, mi van a lélekben legbelül. Az őszinteséget pedig megérik az emberek. És hogy ezek az ősi népdalok mennyire inspirálóak, jó példa, hogy a Gyógyító hang legelső dala egy archaikus imádságból született, amit egy ismerősömtől kaptam, ő pedig a nagymamájától. Ez az imádság az ember és az univerzum harmonikus kapcsolatáról szól. Egy balatoni nyári napon ez a szöveg továbbgördült bennem, továbbbírtam és saját dallamot illesztettem hozzá, így született meg a Vigasztalóm című dal.

– **Az album anyaga mai, mondhatni, kortárs zene. Ez a kulcs abban, hogy egyetemesebbé váljon az üzenet?**

– Tudatos döntés volt, hogy ne ragaszkodjunk mindenben az autentikus előadásmóddhoz. A mai magyar zenei élet kiválóságai – Lukács Miklós, Horváth Kornél, Lantos Zoltán, Mizsei Zoltán, Ágoston Béla, Pintér Ágnes, Keönch László, Balázs Gergely – a közreműködői a lemeznek, az volt a célunk, hogy a magyar földben gyökerező archaikus hagyomány hatásúgarát egyetemesebbé és időtállóvá tegyünk. A lemezen elhangzó húros hangszerek, a magyar cimbalom, az indiai hegedű és a kishárfa ezt az időtlenséget, ezt az elemelkedettséget erősíti, míg Deva, a fiatal, tehetséges énekesnő hangján keresztül a legfiatalabb nemzedéket szerettem volna megszólítani. A négylemezes sorozat koronájaként október 8-án a Müpában lemezbemutató koncertet tervezünk, ahol élőben tapasztalhatja meg a közönség, milyen éltető erejük van a népdalainknak. ■